

Ganiyeva B.I. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi TATU professori

Muxamedova M.A. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi TATU

magistratura talabasi

KUTUBXONALARNING VIRTUAL MAKONINI RIVOJLANTIRISH MASALALARI

Annotatsia. Mazkur maqola kutubxonalar virtual makonini rivojlantirish, uning reallik bilan bog'lanish jarayonlari, virtual kutubxonalar orqali foydalanuvchilarga resurslardan foydalanish imkonini yaratishning afzalliklariga to'xtab o'tiladi.

Kalit so'zlar: kutubxona, virtual makon, foydalanuvchilar, onlayn xizmatlar, raqamli kolleksiyalar.

Ganieva B.I. professor of TUIT named by Muhammad al-Khorazmiy

Muxamedova M.A. master of TUIT named by Muhammad al-Khorazmiy

ISSUES IN THE DEVELOPMENT OF VIRTUAL LIBRARY SPACES

Annotation. This article focuses on the development of the virtual space of libraries, the processes of connecting it with reality, and the advantages of creating opportunities for users to use resources through virtual libraries.

Key words: library, virtual space, users, online services, digital collections.

Kutubxona virtual makonini rivojlantirish bugungi kunda uning axborot, madaniy-ma'rifiy salohiyatini integratsiyalash yo'nalishida amalga oshirilmoqda. U tarmoq aloqasi va Web 2.0 xizmatlarining interaktivligi, to'g'ridan-to'g'ri ma'lumotlar almashinuvi, onlayn hamjamiyatda hamkorlik qilish, foydalanuvchilarni axborot tarkibini shakllantirish va baholashga jalb qilish, axborot yaratuvchilari va uning o'rtasidagi tafovutlarni yo'q qilish orqali o'rnatilgan tamoyillarini o'zlashtirish orqali amalga oshiriladi.

Virtual kutubxonalar — bu foydalanuvchilarga internet orqali uydan chiqmay turib kutubxonalarning resurslariga va xizmatlariga kirish imkonini beruvchi konsepsiyadir. Quyidagi muhim jihatlarini ko'rsatish mumkin:

Elektron resurslarga kirish: Virtual kutubxonalar elektron kitoblar, jurnallar, ma'lumot bazalari va boshqa materiallarga kirish imkonini beradi. Bu foydalanuvchilarga ma'lumotlarni istalgan vaqtda va istalgan joydan izlash va foydalanishga imkon yaratadi.

Onlayn xizmatlar: Ko'plab virtual kutubxonalar masofadan analitik xizmatlar ko'rsatish, konsultasiya qilish, ma'lumot izlashda yordam berish va hatto onlayn kurslarni taqdim etish kabi xizmatlarni taklif etmoqda.

Raqamli kolleksiyalarning saqlanishini ta'minlash: Virtual kutubxonalar raqamli arxivlarni, qadimiy qo'lyozmalarni, rasmlarni va boshqa madaniy artefaktlarni saqlash va taqdim etish imkoniga ega, bu esa keng auditoriyaga ochiq bo'ladi.

Platformalar va interfeyslar: kutubxonalar resurslarga qulay kirishni ta'minlash uchun zamonaviy texnologiyalar va interfeyslarni qo'llashadi, masalan, mobil ilova yoki veb-portallar orqali.

Virtual kutubxonalar ma'lumotlarni foydalanuvchilar uchun kengroq va qulay qilib taqdim etish orqali ta'lim va madaniyatni rivojlantirishga yordam beradi.

Kutubxonaning virtual maydonini rivojlantirishga hissa qo'shadigan elementlarni sanab o'tamiz:

Kutubxona sayti. Zamonaviy kutubxona raqamli muhitining asosiy elementi, uning doimiy yangilanib turuvchi axborot resursi hisoblanadi. Saytda kutubxonaning hozirgi holati va tarixi, ish vaqti, elektron katalogni ko'rish, adabiyotlar sharhlari, kitoblar reytingi va boshqalar haqida ma'lumot mavjud.

Kutubxona blogi. Kutubxona yangiliklarini targ'ib qilish, kitob va kitobxonlikni targ'ib qilish bo'yicha tajriba almashish, bo'lajak tadbirlar, kutubxona fondiga yangi qo'shimchalar haqida ma'lumot berish va yangi auditoriyani jalb qilish uchun vositadir.

Virtual (elektron) ko'rgazmalarni joylashtirish. Ular muntazam kitob ko'rgazmasi imkoniyatlarini kengaytiradi, chunki ularda uchinchi tomon manbalari, bibliografik ro'yxatlar, grafikalar, matnlar va boshqa qo'shimcha materiallarga havolalar mavjud.

“Virtual” tushunchasi atrofida “xayoliy”, “mavjud emas, lekin mumkin”, “shartli”, “mavjud” va hokazo ma’nodagi qizg’in bahs-munozaralar davri o‘tib ketdi. Virtuallik g'oyasini falsafiy va madaniy tushunishdagi asosiy o'zgarishlar aniqlandi: virtuallik axborot texnologiyalari (kibernetik) makoni sifatida: texnik vositachilik muhiti, zamonaviy jamiyatning axborot resursi, madaniy media muhiti hisoblanadi. Kutubxonalar faoliyatining amaliy natijalari asosida hamda ilmiy tadqiqot natijalariga ko‘ra, kutubxonalarning virtual makonini quyidagi yo'nalishlarda rivojlantirishning katta istiqbollarga ega:

- ✓ ijtimoiy tarmoqlar va bloglarda kutubxonalar jamoasini rivojlantirish;
- ✓ ilg'or, yuqori texnologiyali kutubxona muhitini shakllantirish;
- ✓ kutubxona ishida mobil texnologiyalarni rivojlantirish;
- ✓ kutubxonalar tomonidan ko'rsatilayotgan xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini oshirish;
- ✓ kutubxona multimedia resurslari va nashrlarini rivojlantirish.

Shuni ta'kidlash o‘rinliki, kutubxonalarni rivojlantirish, kutubxonalarning virtual maydonida o‘z kitobxonlari, o‘quvchilari bilan aloqalarni o‘rnatish va qo'llab-quvvatlashda, ko'pgina kutubxonachilar uchun ushbu faoliyat sohasi yangi faoliyat turlaridan biri ekanligini hisobga olib, marketologlar va jamoa menejerlarini hamkorlikka jalb qilish lozim, chunki, bu borada tajribaning kamligi ishga salbiy ta'sir qilishi mumkin.

Ilg'or muhitni shakllantirish, bir tomondan, moddiy-texnika bazasini yangilash bo'yicha tizimli ishlarni amalga oshirishni, ikkinchi tomondan, kutubxonada mavjud bo'lgan elektron resurslar mazmunini yangilashni nazarda tutadi. Mobil texnologiyalar kutubxonalarga yangi foydalanuvchilarni jalb qilishi, kutubxonaning o'z resurslari va nashrlari esa kitobxonlarning talablarini qondirishi kerak. Virtual muhitni kutubxonalarda rivojlantirish bir qancha foydali imkoniyatlar va o'zgarishlarni taqdim etadi. Bularga quyidagi jihatlar kiradi:

✓ *Resurslarning mavjudligi:* Kutubxonalar virtual muhitda kengaytirilgan axborot resurslarini taklif etishi mumkin, bu esa foydalanuvchilarga turli xil materiallarga oson kirish imkonini beradi.

✓ *Foydalanish qulayligi:* Internet orqali kutubxona resurslariga kirish foydalanuvchilarga uydan chiqmasdan istalgan vaqtda ma'lumot olish imkonini beradi.

✓ *Interaktivlik:* Virtual kutubxonalar foydalanuvchilar bilan muloqot qilish uchun interaktiv platformalarni taqdim etishi mumkin, bu esa ta'lim jarayonini yanada qiziqarli qiladi.

✓ *O'quv dasturlari:* Onlayn seminarlar, vebinarlar va taqdimotlar yordamida foydalanuvchilar bilimlarini oshirish imkoniyatiga ega bo'lishadi. Keltirib o'tilgan barcha jihatlarini mutanisiblikda qo'llash kutubxonalar ish faoliyatini yanada rivojlantirishga olib kelishi hamda jamiyatimizda bilimlarni hech qanday to'siqlarsiz yoyilishiga zamin yaratishi muqarrardir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Rakhmatullaev Marat. Виртуальные электронные библиотеки для профессионального образования// SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION. Volume IV, 2015
2. Ganiyeva B. Jahon axborot resurslari/Darslik.-Toshkent, 2021.-b.97
3. Ganiyeva B., Yaxshibayeva Sh. Rivojlangan xorij mamlakatlarida musiqa asarlari electron kutubxonasini yaratish tajribasi// Экономика и социум.- №4(107)-2, 2023.-с.75
4. Онлайн-сервис современных библиотек / Методическое пособие.- 2021.-с. 18

5. Савельев В. Виртуальная выставка и технологии ее создания// «Образование. Карьера. Общество» № 3 (32), 2011 г.